

سفر نامه

گشت و گذاری در مریخ ایران
بلوچستان را باید دید

رزو احمدزاده، راهنمای طبیعت گردی

نمی دانم خاطر تان هست یا نه آن سفری که به دیار رستم و زال داشتم و به یکی از آرزوهای دست نیافتنی ام که دیدن شهر سوخته بود رسیدم؟ در ادامه آن سفر از سیستان گذر کردیم و به سمت بلوچستان راهی شدیم. همیشه می گویم هر جایی ارزش یک بار دیدن را دارد، اما به جرات می گویم سرزمین سیستان ارزش چند بار دیدن را دارد. از زاهدان به سمت خاش حرکت کردیم. خاش که در لهجه محلی به آن خوش و واش گفته می شود، از وش برگرفته شده به معنی خوش آب و هوا، اینجا در نزدیکی کوه نفتان دریاچه ای واقع شده است که به دریاچه سه دریا معروف است. همان طور که از نام آن مشخص است، از سه دریاچه کوچک تشکیل شده که عمق دو دریاچه در قسمت شمالی کم و اغلب دارای آب گوار است و دریاچه دیگر که نسبتاً بزرگ تر است، دارای آب دائمی و شور است. کنار دریاچه بهترین مکان برای خوردن صبحانه بود. بعد از صبحانه و کمی استراحت به مسیرمان ادامه دادیم. در ۴۵ کیلومتری شهرستان خاش اثر طبیعی ملی سرور زمین سنگان واقع شده است: سروری که قطر تنه آن حدوداً ۳ متر است و بلندای آن ۳۰ متر. زرتشتیان برای درختان سرو احترام خاصی قائل بودند از این رو این درختان را همدان زرتشتی می کاشتند. اما بعد از اسلام برای اینکه این درختها از بین نرود، مردم منطقه آن را درخت میر عمر نام گذاری کردند و به عنوان زیارتگاه بود که مردم با بستن نخ و تکه پارچه مراد و خواسته های خود را از آن می طلبیدند.

باسرو قدیمی عکس گرفتیم و به سمت ایرانشهر به راه افتادیم. از ایرانشهر دو مسیر برای رسیدن به چابهار وجود دارد: یکی جاده ای که از سرباز می گذرد و دیگری جاده ای که از نیک شهر عبور می کند، و ما جاده سرباز را انتخاب کردیم. رودخانه سرباز در این منطقه واقع شده است و زیستگاه گاندو تمساح پوزه کوتاه ایرانی است. وجود این رودخانه باعث شده است که این منطقه به بهشت سیستان و بلوچستان تبدیل شود. به سمت کلات سرباز که مرکز تجاری و اقتصادی شهرستان حساب می شود رفتیم. هر روز صبح مردم از روستاهای اطراف برای داد و ستد به آنجا می آیند و بعد از ظهر برمی گردند، از اینرو حال و هوای صبح و عصر شهر خیلی متفاوت است. کلات قلعه ای دارد که مشرف به پاسگاه پلیس است و برای بازدید از آن بهتر است با پاسگاه هماهنگ کنید و علت نام گذاری کلات سرباز هم همین قلعه است. بعد از بازدید از قلعه به سمت قلب تپنده شهر یا همان بازار رفتیم. اینجا کشوری دیگر است با انواع میوه های عجیب و غریب: گواوا که محلی ها زیتون می خوانندش، پایاپا که همان خربزه درختی است، موزهای کوچک که هیچ شباهتی به موزهای بازارهای تهران ندارند و البته انواع ترشی که از انبه درست شده اند. آنقدر سرگرم بازار گردی شدیم که مجبور شدیم شب رادر سرباز بمانیم و صبح به سمت چابهار حرکت کردیم. در نزدیکی چابهار سمت چپ جاده تصویری می بینیم که بی شباهت به فیلم های فضایی نیست. هر چه جلوتر می رویم گویی وارد کره دیگری می شویم، آری اینجا کوه های مریخی است که البته به کوه های مینیاتوری نیز معروف اند. از ماشین پیاده می شویم و قدم به سرزمین مریخی ایران می گذاریم. زمین اینجا پر است از بقایای بدن جانداران دریایی و فسیل صدف، و این نشان از آن دارد که این منطقه روزی زیر آب بوده است و بعدها بارسوبات آهکی پوشیده شده، به همین خاطر رنگ کوه های مریخی عمدتاً سفید و خاکستری هستند که فضایی وهم آلود را تداعی می کنند. در سکوت و روزه باد که لای کوه های پیچد قدم می زنم و تنها یک جمله در ذهنم می نشیند که: «بلوچستان را باید دید».

زیرین و سقوط و تلاشی لایه های مقاوم فوقانی شده است که حامل آثار و نقوش باستانی هستند. این روند فرسایش هم اکنون هم در حال تغییر مختصات ناهمواری های جزیره است. ساخت و ساز و معماری منطقه از دوسبک سنتی و مهندسی پیروی می کند به طوری که در شمال شرقی خارک، خانه های سنتی به صورت قدیمی توسط خود مردم ساخته شده اکثراً یک طبقه (ویلاهی) به همراه حیاط است؛ البته امروزه به تعداد طبقات بعضی از خانه ها افزوده شده است. از جمله مکان های تاریخی خارک می توان به خط راه آهن، باغ هندی ها، گورستان اسلامی، قلعه هندی ها، قبر علمدار، بقعه میر محمد، قبر دیده بان، دوخوارون (تخریب شده) و سنگ نبشته ای از دوران باستان که درباره تعلق خلیج فارس به ایران روی آن نوشته شده بود که توسط دشمنان ۷۰٪ آن از بین رفته است، اشاره کرد. خارک از نظر تاریخی، نظامی، تجاری و اقتصادی از اهمیت بالایی برخوردار است، مهم ترین پایانه های نفت جهان در این منطقه بنا شده است طبق آمار ۹۰٪ صادرات نفت از جزیره خارک است. درختان لیل زینت بخش طبیعت خارک هستند. اگر به ساحل جزیره سری بزیند و دریا آرام باشد تا عمق ۱۵ متری خلیج فارس قابل مشاهده است. بلندی های این جزیره کوه تخت، کوه لشکری، کوه دیدبان، کوه گردن اشتر نام دارد.

در گذشته های دور و نزدیک، بسیاری از صخره های مرجانی و زیبای خارک برای ساخت وسازهای گوناگون به بندرهای گوناگون خلیج فارس همچون گناوه، آبادان و کویت حمل می شده است. جزیره خارک از معدود جزیره های خلیج فارس است که آب شیرین فراوان داشته است. آب شیرین جزیره خارک در طول تاریخ علاوه بر گودال های طبیعی از طریق حفر ده ها چاه آب و رشته های قنات و نیز هدایت مصنوعی آب های سطحی فراهم شده از بارندگی ها به سدهای کوچک و گودال های طبیعی جزیره فراهم می شده است. در سراسر جزیره بازمانده های دایر یا بایر سامانه های گردآوری و استحصال آب شیرین به چشم می خورد که عبارتند از راه آبه های کوچک و بزرگ ساخته تا چاه هایی که ده ها متر در دل سنگ کنده شده و گاه دارای چرخ های آب کشی یا نیروی گاو و دیگر چارپایان بوده اند و نیز کاریزهای کهنسالی که در جابه جای جزیره دیده می شوند و به دلیل بی توجهی در حال تخریب و نابودی هستند. برخی از این چاه ها همچنان دارای آبی بسیار شیرین هستند که بهره برداری چندانی از آنها نمی شود. همچنین چاه های دیگری نیز در جزیره وجود دارند که مردمان خارک، به مانند دیگر نواحی جنوبی ایران، در انتهای آنها درختان مورامی کاروند. این درختان بدون نیاز به آبیاری و با استفاده از رطوبت اعماق چاه، هر کدام سالانه تا چند صد کیلو انگور بار می دهند. در این جزیره از دورترین ایام به ویژه دوران تاریخی پیش از اسلام و دوران اسلامی، آثار تاریخی بسیاری بر جای مانده است از جمله این آثار می توان به گور معبد های پالمیران، آتشکده جزیره خارک، گور دلمن و امام زاده میر محمد حنفیه اشاره کرد.

به هم پیوسته اند که به آن شهرک گفته می شود. شهرک محل اقامت خانواده های نظامیان ایرانی و کارکنان ادارات دولتی مانند بیمارستان، برق، آب، بخشدار و... است. همچنین در این شهرک بخش های تجاری و فروشگاه نیز وجود دارد. این جزیره دارای موج شکن، فرودگاه و اسکله نسبتاً بزرگی است. در این جزیره معدن خاک سرخ نیز وجود دارد. این جزیره دارای جمعیت اندک است که از اهالی بندر لنگه و نیز عرب های قبیله بنی یاس دبی هستند. ساکنین جزیره از طریق ماهیگیری، صید مروارید و مختصری هم از زراعت و باغداری امرار معاش می کنند. باغ های میوه و نخلستان هم در جزیره به چشم می خورد. این جزیره از نظر پوشش گیاهی بسیار فقیر است. گیاهان موجود در جزیره از انواع گیاهان شور پسند هستند. مانند درختان لور (انجیر هندی)، نمر، کرت، مغیر، گز و... که از میان آن ها انجیر هندی درخت فراوان این جزیره است.

خارک

جزیره خارک یکی از جزایر خلیج فارس است. این جزیره در تقسیمات کشوری در حوزه استان بوشهر قرار می گیرد. این جزیره مهم از جنس مرجان است. این جزیره مستطیلی شکل و کوچک از لحاظ تجاری، اقتصادی، نظامی و تاریخی از اهمیت بسزایی برخوردار است. شاید جالب باشد بدانید که جلال آل احمد جزیره خارک را با لقب در تیتیم خلیج فارس خوانده است. جزیره خارک، مهم ترین بندر صادراتی نفت خام در خلیج فارس است که فعالیت های نفتی در آن از قدمتی نزدیک به ۶ دهه برخوردار است. اخیراً نیز کارشناسان مدیریت موزه ها و مرکز اسناد و اسناد اشیای این جزیره را آغاز کرده اند که گزارش برخی از این اقدامات در سایت موزه های نفت درج شده است.

به گفته کارشناسان از روی شواهد موجود، پیدایش جزیره خارک به ۱۴۰۰ سال گذشته برمی گردد. نام جزیره بر اساس گویش محلی مردم، جزیره خارک نامیده می شود اما در کتب مختلف با عنوان خارک تلفظ می شود؛ باز هم در هر دو صورت تلفظ می شود و میان مردم شناخته شده است. در قسمت شمال جزیره خارک جزیره کوچکی است که توسط مردم آن منطقه خارکون نام گذاری شده است. این جزیره از فسیل ها و اندام های مرجان ها، دو کف های ها و دیگر جانداران دریایی که آمیخته با ذرات ماسه هستند، تشکیل شده و تنها لایه ای نازک از سطح جزیره که ضخامتی در حدود ۲۰ سانتیمتر تا پنج متر و چگالی در حدود ۱۵ دارد، دارای سختی بیشتر است. لایه های زیرین (که در برش های عمودی دیده می شوند) از بافتی نرم و سبکی ساخته شده است که در درختان مردم ساحل نشین بندرعباس و بندر لنگه جزیره رادر گویش محلی تمب گپ، به معنای تمب بزرگ می نامند. برای وجود مارهای سمی خطرناک در تمب بزرگ، این جزیره به تنب مار نیز خوانده شده است.

نزدیک سواحل این جزیره خانه های مسکونی از راه چند خیابان

شکل و گنبدی نمکی به مساحت ۴۲ کیلومتر مربع در ورودی خلیج فارس و در ۸ کیلومتری بندرعباس است. جزیره هر مز را به علت موقعیت جغرافیایی آن و مجاورت با تنگه هرمز، کلید خلیج فارس می دانند. همین موقعیت است که جزیره هر مز قشم را در طول تاریخ، از نظر موقعیت جغرافیایی و بازارگانی از اهمیت خاصی برخوردار ساخته است. کوه های رنگارنگ، صخره های شکل گرفته در طول هامیلیون ها سال فرسایش زمین، سنگ های باشکوه نمکی و زینت از همه، خود جذب کرده است. می توان گفت این جزیره هر مز است، از همین روی سفر به جزیره هر مز مخصوصاً در فصول سرد سال می تواند بهترین انتخاب برای سفری لذت بخش و رویایی باشد. غذاهای محلی جزیره هر مز یکی از خوش طعم ترین غذاهای محلی ایران و جنوب آن به شمار می رود. هواری، تماشا کرد و خاک آن را المس کرد.

زبیون، عنکاس، نون توموشی و سوراغ، کلمبسا و ماهی سنگسگر از جمله این غذاهای بی نظیری می باشند. این جزیره دارای جاذبه های گردشگری مختلفی از جمله کوه غار، صخره و دره است که دیدن این جاذبه ها از عوامل مهم سفر به جزیره هر مز است. تعداد جاذبه های گردشگری در این منطقه به نسبت وسعتی که دارد بسیار زیاد است. از مهم ترین جاذبه های گردشگری جزیره هر مز قلعه پر تعالی هاست. بازار صنایع دستی جزیره هر مز یکی از دیدنی های جزیره هر مز است. در ورودی قلعه پر تعالی ها، بازار ساحلی جزیره هر مز است که زنان جزیره صنایع دستی خود را می فروشند در این میان سوزن دوزی های زیبا، نقاب های زنانه و نقاشی های روی شیشه دیده می شود. این جزیره به یادداشتن کانی ها و سنگ های زیبایی که دارد لقب بهشت زمین شناسان را به آن داده اند. یک آرامش و سکوت خاصی نزدیکی سواحل

می پیوندند؛ به گفته ای محلی ها جزایر نازگویی در پیوستن به ساحل جزیره ی قشم، نام می کنند به همین علت به عنوان جزایر نازمشهور گشته اند. جزیره ی قشم دارای پوشش گیاهی، دره ها، سواحل، کوه ها و پدیده های نادر زمین شناسی است. نقش برجسته های طبیعی، چین خوردگی ها و کوه های عجیب و غریب حاصل از فرسایش آب و باد، چشم انداز شگفت انگیزی را ایجاد کرده اند. ژئوپارک قشم از جاذبه های طبیعی کم نظیر دنیا به شمار می رود. همچنین در نزدیکی روستای بر که خلف که واقع در قلب جزیره ی قشم است، پدیده زمین شناسی شگفت انگیزی وجود دارد که با نام دره ی سنناها یا دره ی سنساران شهرت یافته است. بومیان قشم بر این باورند که روزگاری ستاره ای از آسمان به قلب جزیره افتاده و در بر خورد با زمین، جزیره این شکل ها را از خاک و سنگ و ماسه پدید آورده است. دره ی ستاره ها در اصطلاح محلی "ستاره کفته" و "گه ستاره افتیده" نامیده می شود. از دیگر عجایب جزیره ی قشم، تنگه ی چاهکوه است. تنگه ی چاهکوه پدیده ای عجیب، ایجاد شده از فرسایش سنگ های رسوبی زمین است. از دیگر جاذبه های دیدنی این جزیره جنگل های زیبای حرا است. جزیره قشم از انبوه ترین و وسیع ترین جنگل های حرا برخوردار است. به همین علت سازمان جهانی یونسکو جنگل های حرای قشم را منحصر به فرد خوانده و نام آن را در فهرست ذخیره زیست کره جهان به ثبت رسانده است.

هرمز

جزیره هر مز را جزیره کوچک خلیج فارس می نامند. این جزیره مکانی است پر از رنگ های مختلف و بایک فرهنگ کاملاً متفاوت به گونه ای که هنگام ورود به آن انگار وارد یک سیاره ای دیگر شده اید. به جرات می توان گفت جزیره هر مز جزیره رنگ ها و شگفتی هاست که از دل دریا بیرون زده است. این جزیره دیدنی های زیادی از خاک های رنگی تا معماری عجیب رادار است که هر گوشه آن یک داستانی شگفت انگیز برای شنیدن و طرحی برای دیدن را دارد. جالب است بدانید که خاک هر مز را می توان در ۷۰ رنگ دید. خاک خوراکی جزیره هر مز یکی از شگفتی های این جزیره است. این منطقه فقط یک جزیره نیست می توان گفت سرزمین شگفتی هاست. جزیره هر مز جزیره ای بیضی

در مطلب پیشین از تعدادی جزایر ایرانی گفتیم. پاییز و زمستان بهترین فصل برای سفر به خطه جنوب و سواحل روایی آن است و دل از هر آنکه به آن سفر می کند می رباید. آب و هوای گرم و بهاری و آب های نیلگون که در زیر نور آفتاب همچون جواهری می درخشند کافیس تا هر کسی حتی یک بار هم که شده سفر به این جزایر را تجربه کند. تجربه ای که به یقین به یکی از بهترین خاطرات بدل خواهد شد و هرگز از خاطر هانخواهد رفت. در ادامه با سایر جزایر خلیج فارس و دریای عمان آشنا خواهیم شد...

قشم

جزیره قشم یکی از جزایر استان هرمزگان است که به عنوان بزرگترین جزیره ایران و خلیج فارس در تنگه هرمز قرار دارد و از دیرباز به ایران تعلق داشته است. جزیره قشم در دوران ساسانیان ابرکاوان (Abarkāvān) خوانده می شده است. در واقع واژه ی «کاوان»، که در زبان پارسی میانه به معنای «از تبار کاوه» است، به صورت یک اسم شخص در منابع یافته می شود. ممکن است که این نام به شکل درگاهان / درگوان، که به روستایی در کرانه ی شمالی جزیره ی قشم، سیزده مایلی غرب شهر قشم اطلاق شده است، بر جای مانده باشد. این جزیره به خاطر جاذبه های منحصر به فردی که دارد به جزیره ی عجایب هفتگانه شهرت یافته است. آب و هوای جزیره ی قشم گرم و رطوبت آن بسیار بالاست. خنک ترین زمان برای سفر به قشم فصل زمستان، ماه های دی و بهمن است و گرم ترین زمان فصل تابستان است.

وسعت جزیره قشم به ۱۵۰۰ کیلومتر مربع می رسد و دارای بیشترین سواحل و کرانه ها در بین جزایر خلیج فارس است. سواحل زیتون، سیمین، جزایر ناز، سوزا، مسن، شیب دراز، سلخ و دوستکواز دیدنی ترین سواحل جزیره قشم محسوب می شوند. تنوع سواحل صخره ای، ماسه ای و گلی قشم از ویژگی های ساحل آن به شمار می روند. این ویژگی ها به ندرت به صورت یک جایافت می شوند. جزایر هنگام، هرمز، لارک و ناز در کنار جزیره قشم واقع هستند. جزایر ناز با ساحل قشم فاصله ی بسیار کمی دارند و هنگام جزر و مد به ساحل قشم